

nősebb mondanivalója. Az eddigi irodalomtörténetektől eltérően nagy figyelmet szentelt a szórakoztató irodalomnak, általában az irodalmi kultúra és az olvasóközönség találkozásának. Munkája maga is hozzá tud járulni e találkozás elmélyíté-

séhez: szándékát talán így fejezhetnénk ki, az Adytól vett címnek megfelelően: „diák, olvass több magyar éneket!” (*Gondolat*, 1983)

POMOGÁTS BÉLA

HONISMERET

A máriabesnyői kegyhely

Máriabesnyő országos híré búcsújáráhely, Gödöllő része. A Budapest-Miskolc között vonatozók csupán néhány másodpercig csodálhatják a fák lombjai közül magasba nyúló templomtornyát, akik viszont autóval haladnak arra, s pihenőként befordulnak a templomhoz vezető székelykapun, gyönyörködhetnek a ritkaságszámba menő érdekes, emeletes templomban. Az altemplomba vörösmárvány keretes ajtó vezet, a felső templomba oldalról lehet bejutni. Előtte feszület áll, rajta a keresztre feszítés eszközei: töviskoszorú, szögek, kalapács, dárda, szivacs, korbács, a kereszt tetején pedig a háromszor kukorékoló kakas ércszobra. Tavasztól őszig ezrek zarándokolnak ide vasárnaponként, de hétköznap is érkeznek kisebb búcsújáró csoportok.

A besnyői kegytemplom építésének előzményeit a helyi néphagyomány többféle változatban ismeri. Az egyik szerint gróf Grassalkovich Antal, az akkor még lakatlan Besnyő birtokosa egy alkalommal e tájon kocsikázott feleségével, s közben elragadták őket a lovak. A grófné kétségbeesésében Máriához fohászkodott, és néhány pillanat múlva a megvadult állatok lelassítottak, az életveszély elmúlt. Hálából a házaspár kápolnát emeltetett Mária tiszteletére. Természetesen nem hiányoznak a kegyhely történetéről árulkodó eredeti írásos feljegyzések sem, jóllehet a háború idején, a front átvonulásakor egy részük elpusztult. Így az első időszokról kevesebb, a múlt századról már bőségesebb az adatforrás, e században

pedig számos írás, füzetszerű kiadvány látott napvilágot a búcsújáráhelyről.

A kápolna építését 1759-ben kezdték meg a török időkben elpusztult falu templomának helyén. A terep rendezése közben a munkások egy kis, csontból faragott XIV. századi Mária-szobrot leltek, amit Grassalkovich Antal ezüsttartóba foglaltatott, felesége pedig a gödöllői kastély egyik kápolnának berendezett földszinti helyiségében helyezte el. A besnyői kápolna két év alatt készült el, s 1761-ben Nagybaldogasszony napján szentelte fel Salbeck Károly váci segédpüspök. Főoltárára a Lorettóban lévő Mária-szobor ébenfából kifaragott mása került. A nép kérésére azonban hamarosan a csontszobrot is kitétték minden Mária-ünnepen. Ezek az ünnepek egyre több embert vonzottak a környékből, akik számára különös élményt jelentett a gyalogos zarándoklással egybekötött istentisztelet.

A kápolna gondozására Grassalkovich Antal remetehajlék építését határozta el, de az odajárók folyton emelkedő száma miatt úgy döntött, hogy zárdát létesít. Az előkészületi tárgyalások után három kapucinus barát érkezett Gödöllőre, akik átmenetileg a kastélyban kaptak szállást. A gróf megállapodott velük, hogy gondoskodik ellátásukról: évi ötven öl fa, ötven akó bor, százötven köböl gabona és ezer forint járandóság ellenében mindennap misét mondanak az alapítók lelki üdvéért. A gróf a későbbiekben tetemes költséggel halastavat ásott, s másfél mázsá halat hozatott bele a Tiszából, hogy megkönnyítse a barátok böjtölését.

A kolostor 1763-ban készült el, s december 7-én fényes ünnepség közepette, az ország különböző részéről érkezett előkelő-

ségek és hatalmas tömeg jelenlétében került sor a kapucinus rend beiktatására. Az alapító tagok: P. Leonidas gvardián, P. Pulcherius és P. Coecilianus a gvardián segítői, valamint két fráter, Hiachintus és Colomanus testvérek.

A kápolna látogatóinak száma évről évre növekedett, a templom túlságosan szűkké vált, s a három szerzetes is kevésnek bizonyult a Mária-szoborhoz látogató hívók gondozásához. E körülmény a grófot a templom megnagyobbítására sarkallta. Kettős, azaz emeletes templomra gondolt. Elképzelését nem volt nehéz kivitelezni, mivel a kápolna dombon feküdt. Az építkezést Mayerhoffer János irányította, s 1771. március 17-re elkészült a kettős templom. Az altemplomban kapott helyet a grófi családi kriptá, a felső templomot pedig gyönyörű barokk berendezéssel látták el. Az építkezéssel párhuzamosan jócskán megtoldották a rendházat is, s növelték a szerzetesek számát: 1767-ben háromról hatra, 1769-ben tízre, később tizenegyre. Szükség is volt rájuk, hisz egy-egy ünnepen ezer fölött, olykor közel kétezer volt a gyónók száma. A későbbiekben, a budai kapucinus rendház felállítása után hatra, majd ötre csökkentették számukat, s a besnyőiek a jeles búcsújáró napokon a budaiaktól kaptak segítséget. A templomot 1811-ben új homlokzattal toldották meg, amelynek munkálatait Glöffer Jakab irányította.

A kapucinusok eredeti alapítású hivatásukat tekintve kolduló barátok voltak. Eleinte csak három községbe jártak kéregetni, Gödöllőre, Kerepesre és Valkóra, de idővel ez a kör kibővült. Ily módon csekély bevételhez jutottak, de nem is voltak rászorulva, hiszen az alapító bőkezűen gondoskodott róluk. Legnagyobb jövedelmük természetesen a búcsújárásokból származott. Olykor kocsi-számra szállították konyhájukra a lisztet, hüvelyeseket, baromfit stb.

A búcsújárás történetében kiemelkedő esemény volt az 1863. szeptember 5–8. között megtartott centenáris ünnepség, amelyen közel százhusz településről mintegy ötvenezer ember vett részt. A legnépesebb processzió Gödöllőről és Soroksárról érkezett. Ezekben az évtizedekben tapadt a Besnyő névhez a Mária előtag, s ilyen formában 1893-ban említik hivatalosan először. A kegyhely vonzása e században tovább erősödött, s a harmincas-negyvenes években a

búcsújárók száma elérte a százhusz-százharminc ezer főt.

A búcsújárás hagyományos formája, apákról fiakra szálló mozzanatai a falusi életmód átalakulásával párhuzamosan jelentősen megváltoztak, illetve számos elemük kihalt, már csak az idősek őrzik emlékezetükben. A gyalogos processziók száma az 1960-as évek első felében megfogyatkozott, a kegyhely látogatói egyre inkább autóbusszal, személygépkocsival érkeztek, illetve érkeznek ma is. A búcsújárás régi formáját legtovább a Gödöllő közelében fekvő Dány község lakói őrizték meg.

BENE MIHÁLY

A máriapócsi baziliták cirillbetűs könyvei

A Régi Tiszántúli Könyvtárak 2. köteteként adták ki 1982-ben *Ojtozi Eszter* rendkívül alapos kutató munkájának gyümölcsét, mely az egykori hazai egyházi intézmény kulturális jelentőségét és értékét is híven dokumentálja.

A máriapócsi kegytemplom 1731 és 1736 között épült, s 1753-ban állt már a monostor is, a feljegyzések szerint 1749-ben telepedtek le ott az első bazilita szerzetesek. Mint a kötet említi, a történelmi Magyarországon még hét jelentősebb monostoruk volt, így Bikszád, Bukóchegy, Csernekhegy, Husztboronya, Kisberezna, Krasznibród és Misztice.

A bazilita monostor és könyvtár 1950-ig, az államosításig működött. Alapításakor a munkácsi görög katolikus püspökséghez tartozott, majd a hajdúdorogi epizkopátus felügyelete alá került. Munkács a bizánci liturgiát és az egyházi szláv szertartási nyelvet használta, Hajdúdorog pedig az ógörög nyelvet választotta. A kezdeti időszakban a Munkácshoz tartozás azt is jelentette, hogy a szerzetesek könyvtárát számos szláv nyelvű egyházi könyvvel gyarapították. A Göttesmann-katalógus csak 20 szláv nyelvű egyházi könyvről tud meg, de már akkor felté-